

Sebastian WEWIÓR

Mechanizmy spójnościowe na powierzchni współczesnego tekstu prasowego

Słowa kluczowe: językoznawstwo, spójność tekstu, publicystyka, prasa.

Słowo wstępne

Przemiany ustrojowe w Polsce lat 90. XX wieku przyczyniły się do demokratyzacji i wymiany poglądów dotyczących życia społecznego i politycznego na łamach mediów, w tym prasy, która stała się miejscem kształtowania opinii, przedstawiania, wymiany poglądów przez środowiska konserwatywne, liberalne, lewicowe.

Artykuły publicystyczne w prasie mają określone właściwości gatunkowe, które zależą od zdolności pisarskich autora, jego poglądów, potencjalnych odbiorców, kontekstu sytuacyjnego oraz kulturowego. Teksty prasowe mają też określoną formę, są w pewien sposób zorganizowane na powierzchni poprzez sieć relacji międzyszdaniowych, użycie rozmaitych środków językowych do budowania relacji transfrastycznych.

Celem artykułu jest identyfikacja, klasyfikacja i opis środków językowych, które wiążą poszczególne jednostki zdaniowe w całość tekstową, wykrycie mechanizmów spójnościowych na powierzchni współczesnego publicystycznego tekstu prasowego. Dążę w nim do pokazania, że spójność formalna odgrywa istotną rolę w budowaniu tekstów publicystycznych. Wykazuję, iż spójność powierzchniowa ma znaczenie przy odbiorze tekstu, a przez to przy podnoszeniu jego skuteczności. W związku z tym stawiam pytanie: Jak wiążą się zdania w tekście? Moim zdaniem, może to ułatwić zrozumienie zasad tworzenia tekstów i zasad ich odbioru. *Publicystyka prasowa*, która jest przedmiotem obserwacji w tym referacie dotyczy istotnych dla społeczeństwa spraw z lat

2010–2012, takich jak debata publiczna w sprawie *in vitro*, rola Kościoła w życiu publicznym, w tym debata o miejscu Krzyża w życiu społecznym, działalność Komisji Majatkowej, parytety w wyborach do sejmu, katastrofa samolotu z Prezydentem RP Lechem Kaczyńskim pod Smoleńskiem z 10 kwietnia 2011 roku – katastrofa smoleńska.

Problem spójności formalnej nurtował i nurtuje badaczy współcześnie, choć wraz z rozwojem cyberprzestrzeni i ekspansją form multimedialnych stopniowo odchodzi się od linearnego pojmowania tekstu i zwraca się w stronę badania formalnych związków spójnościowych w komunikatach tworzonych w Internecie (nowe paradygmaty opisu struktur językowych, np. kohezji w linku, node, style, sheet). Spójność formalna (kohezja, spójność powierzchniowa) jest obecna w badaniach nad tekstem w Polsce od dłuższego czasu. Zwrócono uwagę na typy oraz znaczenie wykładników nawiązania w tekstach dawnych i współczesnych, pisanych i mówionych, w tym w tekstach gwarowych¹.

Gramatyczne podejście do tekstu wspomaga podejście komunikacyjne, przez co ułatwia zdefiniowanie rodzajów tekstu, poszukiwanie związków systemowych między tymi rodzajami, reguł typologicznych, sposobów opisu, czyli jest środkiem pomocniczym przy klasyfikacji rodzajów tekstu i przy typologii tekstów. Niezadowolający jest stan badań nad typologią tekstów, więc główną trudnością było wyekscerpowanie i analiza kryteriów rozróżniania rodzajów tekstu zaliczanego do artykułu prasowego. Istnieje bowiem zbyt mało klas tekstów, które zbadano empirycznie, np. podręcznik, rozprawa, dlatego też przedmiotem obserwacji czynię artykuł publicystyczny, rzadziej komentarz prasowy, czyli gatunki mowy należące do struktur rozważająco-komentujących.

Uważam, że zagadnienie kohezji można odnieść do strefy genologicznej i szukać w niej cechy gatunkowej dla gatunków prasowych.

Korpus tekstowy stanowiący podstawę niniejszego artykułu obejmuje teksty publicystyczne pochodzące z lat 2010–2012 z czasopism o różnej orientacji ideowej i politycznej, które poruszały wspomnianą tematykę (241 artykułów z 12 gazet ogólnopolskich)².

¹ Na podany w tym akapicie temat pisali: Z. Klemensiewicz, *Składnia opisowa współczesnej polszczyzny kulturalnej*, Kraków 1937, s. XVII; A. Wierzbicka, *O spójności semantycznej tekstu*, [w:] *Prace z poetyki*, red. M.R. Mayenowa, J. Sławiński, Wrocław 1968, s. 60–77, cyt. za: *O spójności semantycznej tekstu*, [w:] *Tekstologia*, cz. 1, red. J. Bartmiński, S. Niebrzegowska-Bartmińska Lublin, s. 167–180; M. Kucala, *Spójnikowe i podobne wskaźniki nawiązania w staropolszczyźnie i w gwarach*, [w:] *Poznańskie Spotkania Językoznawcze*, t. 7, red. Z. Krążyńska, Z. Zagórski, Poznań 2001, s. 106; T. Dobrzyńska, *Tekst*, [w:] *Współczesny język polski*, red. J. Bartmiński, Lublin, s. 294; J. Bartmiński, S. Niebrzegowska-Bartmińska, *Tekstologia*, Warszawa 2009, s. 273; E.M. Eckkrammer, *Czy potrzebujemy nowego pojęcia tekstu?*, [w:] *Lingwistyka tekstu w Niemczech. Pojęcia, problemy, perspektywy*, red. Z. Bilut-Homplewicz, W. Czachur, M. Smykała, Wrocław 2009, s. 325.

² Materiał źródłowy pochodzi z następujących czasopism o różnej orientacji ideowej (na przykład o profilu liberalnym, liberalno-konserwatywnym, katolickim, centroprawicowym, z lat

Ze zbioru różnych form wypowiedzi prasowych o charakterze publicystycznym wybrałem do obserwacji artykuł prasowy, a dokładniej *artykuł publicystyczny* (artykuł polemiczny, dyskusyjny). Wymieniona forma gatunkowa jest powszechnie wykorzystywana w publicystyce prasowej. *Publicystykę* badacze definiują jako „wypowiedzi na aktualne tematy polityczne, społeczne, kulturalne itp.; posługują się one środkami perswazyjnymi i zmierzają do czynnego oddziaływania na opinię publiczną”³. *Publicystyka* stanowi jedną z podstawowych form działalności dziennikarskiej, obok informacji. Zalicza się do niej: artykuł prasowy należący do struktur rozważająco-komentujących, czyli do wypowiedzi intelektualnych, służących: udowodnieniu czegoś, problematyzacji, przekonaniu odbiorcy o słuszności poglądów, dopełnieniu informacji poprzez jej interpretację. Do publicystyki zalicza się komentarz, artykuł, felieton, esej, recenzję, dziennik, list, debatę, gawędę.

Andrzej Koziół wyróżnia artykuł redakcyjny, dyskusyjny, polemiczny, okolicznościowy. Wojciech Furman, Andrzej Kaliszewski, Kazimierz Wolny-Zmorzyński do publicystyki zaliczają: artykuł wstępny, artykuł publicystyczny, felieton, komentarz, recenzję, esej, reportaż problemowy.

Artykuł jest wypowiedzią publicystyczną na aktualne w danej chwili tematy polityczne, społeczne, kulturalne, w której wywód podporządkowany jest wyraźnie sformułowanym tezom i funkcji interpretacyjnej i perswazyjnej. Wyraźnie zaznacza się nieostrość gatunkowa artykułu, ponieważ jego cechy gatunkowe nie są ściśle sprecyzowane, w ten sposób określa się zatem różnego typu wypowiedzi, w tym także eseje, rozprawy krytyczne i naukowe, co podkreślają Maria Wojtak, Ryszard Nycz, Zbigniew Bauer, Walery Pisarek, Jan Trzynadłowski (gatunki autochtoniczne – prasa i ksenochtoniczne – przeniesione z innych kręgów piśmiennictwa). Cetrum zainteresowania i analizy czynię artykuł prasowy (artykuł publicystyczny, rzadziej wstępny, czyli artykuł dyskusyjny, polemiczny rzadziej redakcyjny)⁴.

2010–2012: z ogólnopolskich dzienników społeczno-politycznych: „Gazeta Wyborcza”, „Rzeczpospolita”, tygodników społeczno-politycznych „Newsweek” „Polityka” „Przegląd”, „Przekrój”, „Wprost”, tygodników katolickich: „Niedziela. Tygodnik Katolicki”, „Gość Niedzielny”, dwutygodnika „Dobry Znak” dostępnego na terenie województw: mazowieckiego, lubelskiego, łódzkiego, podlaskiego, i warmińsko-mazurskiego, miesięczników społeczno-kulturalnych: „Znak” i katolicka „Więź”, kwartalnika społeczno-politycznego „Przegląd Polityczny”. Poddane analizie artykuły publicystyczne, głównie dyskusyjne, polemiczne, pochodzą najczęściej ze stałych rubryk zamieszczanych w tych pismach, takich jak: *Opinie* („Gazeta Wyborcza”, „Rzeczpospolita”, „Przegląd”, „Wprost”), *Opinia* („Przekrój”), *Opinie, felietony, poglądy...* („Dobry Znak”), *Ogląd i pogląd* („Polityka”), *Refleksje* („Znak”).

³ J. Trzynadłowski, *Publicystyka*, [w:] *Encyklopedia wiedzy o prasie*, red. J. Maślanka, Wrocław 1976, s. 204.

⁴ Na podany w tym akapicie temat pisali: Z. Bauer, *Gatunki dziennikarskie*, [w:] *Dziennikarstwo i świat mediów*, red. Z. Bauer, E. Chudziński, Kraków 2000, s. 148–149; R. Nycz *Tekstowy świat. Poststrukturalizm a wiedza o literaturze*, Warszawa 1995; W. Pisarek, *Gatunek dzienni-*

Wybrane z czasopism formy wypowiedzi o charakterze publicystycznym zostały uznane za interesujący materiał do badań nad organizacją powierzchniową współczesnego publicystycznego tekstu prasowego, a w ramach tych obserwacji nad sposobami wiązania jednostek zdaniowych w zamkniętą logiczną całość tekstową, ponieważ wprowadzenie idei, wartości służy transparentności, podniesieniu siły perswazji, spójności – przez użycie odpowiednich środków więzy.

1. Pary izotopyczne jako ekscplcytne wyróżniki anafaryzacyjne

1.1. proformy zaimkowe

Ważnymi spajaczami jednostek zdaniowych w publicystyce prasowej są niektóre z zaimków – zaimki trzeciej osoby (on, ona, ono), czy zaimki względne (który), zaimki wskazujące (to, tu, tam, tak, taki). Zaliczane są one do proform (form zastępczych), czyli oszczędnych nie mających swojej własnej treści, które w tekście powierzchniowym mogą zastępować bardziej określone treściowo aktywizujące wyrażenia. Koreferują one z rzeczownikami lub frazami rzeczownikowymi. Zaimek anaforyczny wnosi istotny wkład do zapewnienia tekstowi spójności powierzchniowej. Zastępuje wyraz o całkowitej pełności znaczeniowej. Przez to zdanie z zaimkiem anaforycznym jest gramatycznie i treściowo niepełne, a tym samym zależy od kontekstu. Spajają głównie dwa sąsiadujące zdania ale, też ciągi kilkuzdaniowe. Są też formalnymi wykładnikami spójności dla zdań dystansywnych, któreśa oddzielone zdaniem bez proformy zaimkowej. Zaimki są substytutami wyrazów i ciągów kilkuwyrazowych lub całych zdań, stanowią wykładniki pronominalizacji i prosentencjonalizacji.

a) Zaimki anaforyczne jako wykładniki pronominalizacji

W tekstach publicystyki prasowej zaimki często odsyłają do pojedynczych rzeczowników lub fraz nominalnych. Są wtenczas użyte pronominalnie. Siła spajająca zaimków wyraża się w tym przypadku nie tylko w samym odesłaniu, ale też na poziomie relacji formalnych, w generowaniu pewnych układów strukturalnych, np. podmiot-podmiot:

Kaczyński nawet nie próbuje ukrywać swoich zamiarów. On chce państwo wyrzucić (Tomasz Wolek, *Prawdziwi Polacy wracają*, „Gazeta Wyborcza”, 13.10.2010, s. 18).

b) Grupy zaimkowe

Grupy zaimkowe to wykładniki spójności powierzchniowej stanowiące związek zaimka z powtórzeniami zupełnymi i niezupełnymi, synonimami, hip-

---

Warski: informacja prasowa, „Zeszyty Prasoznawcze” 1993, z. 3–4, s. 156; J. Trzynadłowski, *Publicystyka*; M. Wojtak, *Gatunki prasowe*, Lublin 2004.

nimami, hiperonimami oraz rzeczownikami abstrakcyjnymi. Największą siłę wiążącą mają grupy zaimkowe, których podstawa rzeczownikowa jest powtarzana wprost, czy inaczej substytuowana na styku dwóch zdań. Wówczas powtórzenie i wyraz, który jest powtarzany, są zlokalizowane w pozycji końcowej jednego zdania i pozycji początkowej drugiego. Przykład takiego silnego zabiegu wiążącego wynikającego i ze składu leksykalnego i jednocześnie z lokalizacji, podaję poniżej:

Na początku września liderzy SLD ogłosili kilka propozycji w kwestii stosunków państwa z Kościołem, [...]. Ogłosili je nie tylko w społecznej próżni, lecz tylko w kontekście pewnej **praktyki**. **Ta praktyka** to przede wszystkim [...] fakt, że o ile katecheza katolicka nie napotyka w szkole publicznej żadnych przeszkód, a nawet korzysta z pewnych przywilejów, o tyle katecheza wyznań niekatolickich oraz nauczanie etyki są de facto fikcją (Roman Graczyk, *Religia z urzędu*, „Newsweek”, 26.09.2010, s. 34).

c) Powtórzenia zupełne i niezupełne

Współczesną publicystykę prasową charakteryzuje obecność na powierzchni tekstu różnych typów powtórzeń. Na ich wartość spójnościową badacze zwracają uwagę już od dawna. W systemie powtórzeń wyrazów, ciągów wyrazowych i całych zdań są obecne powtórzenia zupełne, niezupełne, synonimiczne – analogie składniowe. Do wiązania jednostek zdaniowych w całość tekstową służą często proste, dosłowne powtórzenia tego samego wyrazu lub wyrażenia. Jest to rekurencja leksykalna. Wówczas element powtarzany pozostaje przy swojej postaci fleksyjnej pozycji składniowej, np.

No i miała [rzecznik praw dziecka] niepoprawne **poglądy** na temat homoseksualistów. **Poglądy**, z którymi ja się zresztą nie zgadzałem (Jarosław Makowski, *Popżalobę zaprowadzili*, „Gazeta Wyborcza”, 20.09.2010, s. 20).

Powtórzenia uspołniają tekst (same akapity oraz wiążą je w jedną całość tekstową). Są celowo wprowadzane do tekstu, aby wzmocnić pogląd nadawcy. Pozwalają sterować przekonaniem i zachowaniem odbiorcy. Ekspozują dla nadawcy ważne treści oraz mają siłę perswazyjną. Oddziałują na uczucia, intelekt odbiorcy.

d) Substytuty synonimiczne

Spójność powierzchniową zapewniają w tekście również powtórzenia synonimiczne (synonimy w kontekście) Zalicza się je do technik anaforyzujących. Mechanizm spajania za pomocą synonimu wynika z relacji semantycznej zachodzącej między określonymi składnikami różnych jednostek zdaniowych. Przeanalizowany materiał podkreśla słuszność wniosków Beaugrande’a i Dresslera dotyczących znaczenia substytucji kontekstowej, np.

Pogłębiona wymiana myśli [...], od uczestników zaś wymagałaby wiedzy, [...] i może też szczególnej wrażliwości poprzez **Tomasza Manna** zwanej „instynktem metafizycz-

nym”. Autor *Doktora Fausta* sądził również, że „Nabożność to poczucie tajemnicy, jaką jest człowiek” (Anna Tatarkiewicz, *O in vitro, Kościele i tajemnicy*, „Przegląd”, 21.11.2010, s. 47).

e) Analogie składniowe

Kolejny sposób spajania tekstu na jego powierzchni polega na powtarzaniu pozycji składniowych w kolejnych zdaniach. Moc kohezyjna tego zabiegu jest tym większa, im więcej pozycji składniowych powtórzy styczna lub dystanywna jednostka zdaniowa. Jest to paralelizm składniowy. Najczęściej spotykamy powtórzenie pozycji dopełnienia, podmiotu, przydawki, orzeczenia, analogii z inicjalnym powtórzeniem leksykalnym, co ilustruje poniższy przykład:

To jednak zdumiewające, że wydarzenia tej rangi – mające ewidentny duchowy wpływ na losy świata! – nie są w Polsce nagłaśniane. **Że nie wyciąga się z nich wniosków na przyszłość. Że** (prawie) **nikt na ich podstawie nie uczy się dialogu z bratem** [...] (Janusz Poniewierski, *Znak, któremu sprzeciwiać się będę*, „Znak”, 7.09.2010, s. 10–11).

Symetrie budują w tekście związki formalne i treściowe. Nadawca uwypukla najistotniejsze treści, nadaje tekstowi, harmonijny, rytmiczny, regularny wymiar. Przez to wzmacnia wymowę perswazyjną.

Dzięki powtórzeniom wypowiedź jest poruszająca. Leksyka jest wyszukana, podniosła i potoczna. Wskazuje ona na różne role przybierane przez nadawcę (polemisty, propagatora, moralisty, demaskatora). Kompozycją stylistyczną rządzi zasada harmonii lub kontrastu.

2. Elipsa jako implicytny wykładnik anaforyzacyjny

Do anaforycznego mechanizmu spójności powierzchniowej o charakterze implicytnym należy elipsa. Polega ona na pominięciu w zdaniu składnika występującego w jednej z wcześniejszych jednostek zdaniowych. Stanisław Gajda zalicza elipsę do wykładników kohezji składniowej, a Renata Grzegorzczkova do zabiegu anaforyzacyjnego. Najczęściej występuje elipsa podmiotu, z przyległymi do niego przydawkami, rzadziej orzeczenia lub dopełnienia, np.

Bronisław Komorowski prezydent RP w wywiadzie dla „Gazety Wyborczej” zapowiedział usunięcie krzyża z placu przed Pałacem Prezydenckim, [...]. Jednocześnie ( ) wskazał, że usunięcie krzyża jest podyktowane poszanowaniem konstytucyjnej zasady świeckości państwa (ks. Józef Krukowski, *Dyktat neutralności państwa*, „Niedziela”, nr 36, 5.09.2010, s. 21).

Elipsa obok wartości kohezyjnej usuwa nadmiar powtórzeń w tekście. Służy ekonomii językowej.

3. Wypowiedzenia pytajne jako wykładnik kataforyzacyjny

W artykułach prasowych pojawiają się pytania retoryczne oraz takie, na które pada wyrażona językowo odpowiedź. Wprowadzone przez nadawcę pytania w swej treści zawierają sygnalizację wątpliwości i aktywizują odbiorcę, który szuka możliwości wypełnienia luki informacyjnej. Znajduje ją w odpowiedzi zlokalizowanej po pytaniu. Dzięki temu rośnie siła spójnościowa i perswazja tekstu. Odsyła ono w tekście w przód – do następnego zdania, np.

Czym jest sekta? Nie sięgając do uczonych definicji, można powiedzieć, że sektę tworzą ludzie zorganizowani wokół przywódcy lub symbolu [...] (Karol Tarnowski, *Sekciarstwo i bałwochwalstwo*, „Znak”, 7.09.2010, s. 89–91).

Nagromadzenie pytań ma też funkcję ekspresywną. Uwydatniają one postawę autora wobec zdarzenia, z życia społecznego, politycznego, które go bulwersuje. Służą budowaniu wspólnoty przekonania i wartości. Umacniają już istniejące wspólnoty.

4. Spójniki transfrastyczne

Spójność na powierzchni tekstu prasowego organizują też spójniki użyte po kropce, inicjujące zdania. Wprowadzają kolejne zdania i przyłączają je do uprzedniego kontekstu. Wyrażają związek znaczeniowy zachodzący między nimi. W ten sposób wiążą zdania. Często są graficznym znakiem przejścia do nowej kwestii. Spójniki i zaimki względne (relewawtory) typu: **i, ale, dlatego, jak... tak; o ile... o tyle; jeśli... to; kto**, które funkcjonują **na granicy zdań, grupy zdań, akapitów**. W uspójnianiu tekstu ważną rolę odgrywają przede wszystkim spójniki takie jak: **a, ale, aby, albo, bo, bowiem, dlatego, przecież, i, więc, że, żeby**. Dzięki nim nadawca kontroluje sposób rozpoznawania i tworzenia relacji przez odbiorców, np.

Można zrozumieć ból Kaczyńskiego [...] . To chwila, gdy ból przeplata się z nienawiścią [...]. Tyle, że zemsta jest straszna. **Dlatego** trzeba męstwa, by w tej sytuacji nie ulec pokusie nienawiści. **I** wydawało się, że Jarosław tę odwagę posiadał. **Że** poradził sobie ze stratą bliskich. **Ale** dziś wygląda na to, iż prezes ów gniew tylko w sobie tłumil (Jarosław Makowski, *Popzałobę zaprowadzili*, „Gazeta Wyborcza”, 20.09.2010, s. 20).

5. Inne wykładniki spójności formalnej

Są to wykładniki, które nie weszły do poszczególnych zbiorów przyjętej klasyfikacji. Przeważnie są to środki nawiązujące, anaforyczne, kataforyczne. Spójność buduje też użycie słów z różnych zdań, które łączy relacja przeciwstawna, np. **kilka lat temu – teraz, z jednej strony – z drugiej strony, część**

(biskupów) – inni, nie wiadomo – wiadomo, zwolennicy – przeciwnicy, a także **modulantu dopiero, kohiponimu**. Do wykładników spójności należą: **innymi słowy, inaczej mówiąc, inna sprawa, inny przykład, z drugiej strony, w takim myśleniu, tym bardziej, co więcej**, partykuła **no**, np.

I z jednej strony jest to zrozumiała taktyka, bo trudno wymagać, by premier ciągle tłumaczył się z mgły, [...]. **Z drugiej strony** milczenie prowokuje do kolejnych ataków (Robert Walenciak, *Zdrada buduje*, „Przeгляд”, 25.07.2010, s. 6–10).

No i miała [rzecznik praw dziecka] niepoprawne poglądy na temat homoseksualistów. Poglądy, z którymi ja zresztą się nie zgadzałem (Igor Janke, *Okrutne praktyki pani minister*, „Rzeczpospolita”, 28.9.010, s. 12).

Słowo końcowe

Przedmiotem obserwacji były w tym artykule teksty publicystyczne – artykuły publicystyczne, a więc wypowiedzi komentująco-rozważające. Analiza materiału badanego, ekscerpcja, klasyfikacja i opis wykładników spójności formalnej wskazują na to, że powierzchowna spójność wzmacnia rozważająco-komentujący charakter tekstów publicystyki prasowej. Nawiązania formalne, które są często obecne w artykułach prasowych, podtrzymują logiczny tok myślenia i jednocześnie ułatwiają odbiorcy odwołanie do fragmentów tekstu zlokalizowanych przed lub po wykładniku więzi.

Mają one swój udział w ocenianiu przez autora przedstawianych zdarzeń, w polemice z określonym stanowiskiem dotyczącym owych zdarzeń i w próbie przekonania czytelników, utrwalania lub modyfikacji ich opinii lub postaw. Wykładniki spójności powierzchniowej poprzez sam fakt porządkowania tekstu, a głównie przez częstą powtarzalność na krótkich odcinkach ciągu linearnego, i to powtarzalność leksemów z potencjałem perswazyjnym – wzmacniają wymowę tekstu publicystycznego. Bardzo często, w zależności od kontekstu i zasobu leksykalnego, służą przekonaniu odbiorcy o słuszności poglądów autora tekstu. Niewyszukane z pozoru wykładniki formalne więzi nie są li tylko środkami gramatycznymi, ale służą też – patrząc z perspektywy praktyki komunikacyjnej – jasności, precyzji artykułu prasowego i perswadowaniu. Wykładniki spójności z wartością perswazyjną umożliwiają stopniowanie napięcia, a tym samym pobudzają uwagę czytelnika. Tego typu środki językowe służą sterowaniu odbiorcą.

Wykładniki formalne wzmacniają wyrażony w tekście publicystycznym proces rozumowania, a więc sprawiają, że dywagowanie jest przez formalne uspojnianie bardziej transparentne, a tym samym łatwiejsze w odbiorze. W sumie wzmacniają one intelektualny charakter artykułu prasowego, pomagają w udowodnieniu czegoś, problematyzacji w komunikatach opiniujących i dywagujących. Utrzymują wysoki poziom organizacji mentalnej tekstów, organizują bo-

wiem ich budowę formalną i kolejność zaistniałych operacji werbalno-intelektualnych. Wpływają również na zwięzłość tekstu.

Wydaje się, że w analizowanych wypowiedziach prasowych wzmacniają wyznaczniki gatunkowe określonych form wypowiedzi. Służą eksponowaniu precyzyjności i transparentności, w ten sposób także względnej stabilności struktury – realizacji toku argumentacyjnego, ponadto potencjałowi illokucyjnemu – intencji przedstawiania opinii i oddziaływania na odbiorców.

Środki spójnościowe na poziomie formalnym wydają się skutecznym sposobem zachowania logiczno-dyskursywnego toku wywodu w artykułach publicystycznych.

Takie rozumowanie pozwala ujmować tekst w ogóle, a także tekst prasowy, jako zjawisko dynamiczne, w którego strukturze został odzwierciedlony proces stopniowego gromadzenia i scalania zasobu informacyjnego.

Należy zwrócić uwagę na jeszcze jeden znamieny fakt, a mianowicie, że poziom nasycenia środkami spójności formalnej oraz ich różnorodność wpływają na stopniowe petryfikowanie się struktury wypowiedzi prasowej w ramach powtarzalnych układów kompozycyjnych, ich usztywnienia, zwłaszcza schematu kompozycyjnego w postaci struktury argumentacyjnej, czy struktury opisowo-oceniającej. Analizy poczynione w artykule potwierdzają opinie o kostnieniu struktur wypowiedzi prasowych w ramach powtarzanych układów kompozycyjnych. Do takiego wniosku dochodzi na przykład Maria Wojtak, mówiąc o stopniowym petryfikowaniu się struktury komentarza autonomicznego w ramach takich układów kompozycyjnych, jak: struktura argumentacyjna, dyskursywna, opisująco-oceniająca, sprawozdawczo-oceniająca, dygresyjna, układy mieszane z określoną dominantą, realizacje indywidualne⁵.

Zagadnienie spójności formalnej tekstów z zakresu publicystyki prasowej może poszerzyć pole poszukiwań sygnałów gatunkowych, cech ułatwiających wstępną kwalifikację gatunkową. Grupowanie rozmaitych form wypowiedzi prasowych o charakterze publicystycznym, wymaga bowiem brania pod uwagę wyznaczników strukturalnych, poznawczych, pragmatycznych i stylistycznych. W zbiorze tych wyznaczników mieszczą się wykryte i sklasyfikowane w tym artykule wykładniki spójności formalnej.

Na zakończenie jeszcze raz podkreślam, że językowe wykładniki spójności formalnej mają istotne znaczenie w organizowaniu publicystycznego tekstu prasowego.

Poddane analizie teksty wykazują wysoki poziom izotopii. Wykładniki spójności powierzchniowej nie tylko uspójniają tekst na powierzchni, ale też podnoszą poziom jego organizacji mentalnej, a więc wartość intelektualną i jednocześnie wzmacniają funkcję perswazyjną tekstu.

---

⁵ M. Wojtak, *Gatunki...*, s. 170–171.

Summary

Mechanisms on Surface of Modern Press Text Cohesional

The identification, classification and description of language means, binding individual sentences into textual wholeness, the detecting of cohesional mechanisms on the modern journalistic press textual surface, therefore answering to question “How are sentences binded in text?” are the purposes of this work.

From collection of various forms of press utterances on publicistic character, the press article was chosen, more precisely the publicistic article (discussion, polemic article). This form of genre is commonly used in press publicism.

Press publicism, which is the subject of this work observation, concern significant for society matters from years 2010–2012, such as public debate about the *in vitro* method, about significance of the Catholic Church in public life and debate about place of the Cross in social life, the Komisja Majątkowa activity, parity in election for the “*sejm*”, the plane crash with polish president Lech Kaczyński on board (Smoleńsk 10.04.2011).

Keywords: linguistics, cohesion, journalism, press.